

Asia: VN/12531/2021

LAUSUNTOPYYNTÖ VAMMAISPALVELULAINSÄÄDÄNNÖN UUDISTUKSESTA

Lausunnonantajan tausta

1. Vastaaajan taustaorganisaatio

Vammaisjärjestö

Yleistä hallituksen esitysluonnoksesta

2. Ovatko esitysluonnoksen pykälät selkeitä?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Pykälätekstit ja niiden perustelut eivät vastaa toisiaan riittäväällä tavalla, jolloin lain soveltaminen tulee olemaan vaikeaa. Pykälätekstissä on myös käsitteitä, joille ei ole vakiintuneita oikeudellisia määritelmiä, mikä aiheuttaa vaikeuksia laintulkinnassa. Esityksessä on palveluja, joista säädetään vain perusteluissa, ei pykälissä. Pykälien sanamuodoissa tulee selkeästi ilmaista subjektiivisen oikeuden syntyminen.

3. Tukevatko pykälien perustelut hyvin lain soveltajaa?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Perustelut ovat osittain ristiriitaisia lain tarkoituksen tai pykälien sanamuotojen kanssa. Perustelut uhkaavat kaventaa tai yksipuolistaa lain tulkintaa ja voivat johtaa tulkintoihin, joita lailla ei tavoitella.

4. Vahvistaako esitys vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Lakiesitys voi osittain parantaa vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuutta ei-vammaisiin ja muihin vammaisiin nähden lain tarkoituksen ja vahvojen oikeuksien myötä. Kuitenkin lakiin esitetty

soveltamisalan määritelmä vahvistaa vammaisia koskevaa ikäsyrajintää sekä jättää eri tavoin riittävään toimintakykyisyyteensä tukea tarvitsevia vammaisia lain soveltamisalan ulkopuolelle. Tämä estää vammaisten henkilöiden yhdenvertaisuuden toteutumisen.

5. Lisääkö esitys vammaisten henkilöiden osallisuutta yhteiskunnassa?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Osallisuuteen liittyviä ongelmia on lain soveltamisalassa, osittain ehdotetussa myöhemmässä voimaantulossa, osallisuutta tukevien palvelujen ongelmissa esim. kilpailutus, osallisuuden tukemisessa asiakkuusprosessissa. Tulisi vahvemmin tuoda esille lähtökohta, jossa vammaisen itsensä ääni on kuultava siinä, millainen toimija hän haluaa yhteiskunnassa olla. Esimerkiksi erilaisten tukipalvelujen tai toimeentuloa koskevien päätösten ja palkkatyön yhdistelmien ei tule rajautua rakenteisiin ja lakipykäliin ja olla toisiaan poissulkevia, vaan ne on rakennuttava vammaisen henkilön kyvykkyyden ja toiveiden mukaiseksi kokonaisuudeksi, jotta hän voi toteuttaa omia valintojaan.

6. Parantaako esitys vammaisen henkilön mahdollisuuksia saada yksilöllisen tarpeensa mukaisia palveluita vamman tai sairauden laadusta riippumatta?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Tarveperusteisuutta on pyritty vahvistamaan, mutta esitys tässä muodossaan jättää useita vammaisuutensa vuoksi palveluja tarvitsevia lain soveltamisalan ulkopuolle.

7. Mitä haluaisit ehdottomasti säilyttää esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

-

2.

-

3.

-

8. Mitä haluaisit ehdottomasti poistaa tai muuttaa esityksessä ja miksi (asiakokonaisuus, pykälä, kohta perusteluissa tms.)? Mainitse avovastauksessa (lyhyesti) enintään kolme asiaa.

-

1.

Lain tulee soveltamisalaltaan noudattaa YK:n vammaissopimuksen vammaisuuden määritelmiä. Vammaissopimus asettaa velvoitteita sopimusvaltiolle toteuttaa sopimuksessa sovitut oikeudet ja

velvollisuudet. Tämän takia sopimusta on pidettävä vähimmäistasona kansalliselle lainsäädännölle, koskien koko esitystä.

2.

-

3.

-

9. Ottaako esitys riittävästi huomioon vammaisten lasten tarpeet?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Esityksessä on aiempaa paremmin huomioitu lapset, mutta yhteys lapsen oikeuksien sopimuksen ja eri kohdin lainsäädännössä olevien lasten tukipalvelujen yhteys jää epäselväksi tai tukea ei riittävässä määrin säädetä vammaisuuden perusteella järjestettäväksi. Esimerkiksi kuntouttavan varhaiskasvatuksen rooli on jäämässä vain maksuja alentavaksi, ei tukea lisääväksi, mikä kummastuttaa. Lyhytaikaisen huolenpidon palveluun tulisi kuulua myös liikkuminen, samoin vammaisen lapsen koulunkäynnin tukeen. Lapsen oikeus asua omassa kodissaan ja saada sinne tukipalveluja on kannatettava. Mikäli lapsi vammaisuuden perusteella pysty asumaan kotonaan, tulisi asiakasmaksut määräytyä lapsen tulojen perusteella.

Vammaisen lapsen ja nuoren tarvitseman valmennuksen tarve voi olla pitkäkestoista, jolloin valmennuksen tavoite voi muuttua muotoaan, mutta tarve valmennukselle säilyy. Tämä tulisi huomioida, sillä jatkuva määräaikaisen valmennuspalvelun hakeminen kuormittaa kohtuuttomasti perheitä tai nuoria aikuisia (kaikkia) ja määräaikaisuus voi muodostaa soveltamiskäytännössä esteitä toteuttaa palvelu tarpeenmukaisesti.

10. Voidaanko esityksen mukaisilla palveluilla vastata kattavasti hengityshalvauspotilaiden palvelutarpeisiin?

Ei kantaa

Perustele tarvittaessa kantasi

-

Soveltamisala

11. Onko lain soveltamisala tarkoituksenmukainen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Soveltamisalan tulisi vastata YK:n vammaissopimuksen soveltamisalaa. Toimintakyvyn arvioimisessa tulee huomioida myös sosiaalinen toimintakyky, ja arvio tulee tehdä toimintakyvyn kokonaisarviona. Toimintakyvyn heikentymisen määrittelystä sanamuoto olennainen tulee poistaa.

Palvelut

12. Ottavatko valmennusta, henkilökohtaista apua ja erityistä tukea koskevat säännökset kokonaisuutena arvioiden riittävästi huomioon eri tavoin vammaisten henkilöiden tarpeet?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Vammaisen henkilön itsemääräämisoikeuksia ja oikeutta osallisuuteen on tarvittaessa tuettava tuetun päätöksenteon turvin. Kun lähtökohtaisesti henkilön omat mielipiteet ja tarpeet on selvitetty, tulisi eri tukimuodoilla pystyttävä vastaamaan niihin sopivalla tavalla. Mikään tuki ei saisi sulkea toista tukimuotoa pois, vaan tuki tulee rakentaa tarpeiden mukaisesti ja joustavasti. Lakiin ei tulisi kirjoittaa näkymättömiä kategorisia rajauksia siitä, keneen mitäkin tukipalvelua tullaan soveltamaan.

13. Onko valmennusta koskevien pykälien (7-8 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Valmennus on kannatettava tukitoimi, mutta sen myötäminen määräaikaisena ei ole kannatettavaa, jos valmennustarve eri tavoittein on pitkäkestoinen.

Työhönvalmennus tulisi olla myös mahdollinen tässä tukimuodossa.

Kuljetukset on sisällyttävä tukeen tarvittaessa.

Valmennuksen tulee sisältää myös vammaisen lapsen vanhempien ohjausta.

14. Esityksessä ns. kuntouttavan varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalvelulain mukaisena valmennuksena edellyttää palvelun maksuttomuudesta säätämistä varhaiskasvatuksen asiakasmaksulaissa ja kuntien menettämän asiakasmaksutulon korvaamista kunnille vuosittain osana tähän esitykseen käytettävissä olevaa valtionosuutta.

Onko varhaiskasvatuksen järjestäminen vammaispalveluna tarkoituksenmukaista?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Kuntouttavan varhaiskasvatuksen tulisi olisi sisällöllinen tuki, ei asiakasmaksujärjestely.

15. Onko henkilökohtaista apua koskevien pykälien (9-11 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Ei pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

On oltava mahdollisuus tuettuun päätöksentekoon ja kommunikointiin, jotta voidaan selvittää vammaisen henkilön tarve ja palvelun sopivuus henkilökohtaisen avun ja sen järjestämistavan osalta.

Vammaisen lapsen osallisuuden ja itsenäistymisen tuki henkilökohtaisen avun tuella vaatii selkeyttämistä.

Henkilökohtaisen avun tukea tulisi saada tarpeen mukaisesti, eikä sitä tulisi rajata muiden myönnettyjen tukipalvelujen perusteella (esimerkiksi asumisen tuki) tai muualla lainsäädännössä säädettävien tukipalvelujen perusteella (esimerkiksi varhaiskasvatus- tai koulutuslainsäädäntö).

16. Onko erityistä tukea koskevien pykälien (12-13 §) sisältö tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Tuki tulisi saattaa voimaan samaan aikaan muun lainsäädännön kanssa, lakiin ei tulisi rakentaa viimesijaisuussäännöksiä.

Tuettu päätöksenteko tulisi olla osa tukipalveluja ja vammaisen henkilön tulee itse määrittää, mikä hänen elämässään ovat merkittäviä päätöksentekotilanteita.

Moniammatillinen tuki tulee olla kaikkien saatavissa yhdenvertaisesti, mikä palvelutarve ja elämäntilanne sitä vaativat.

17. Onko erityisestä osallisuuden tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 1 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Kaikkien vammaisten henkilöiden osallisuutta on tuettava tarpeenmukaisesti.

18. Onko tuetusta päätöksenteosta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 2 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Tarvittaessa annettava myös osana muita palveluja.

19. Onko vaativasta moniammatillisesta tuesta tarpeellista säätää palveluna (12 § 2 mom. 3 kohta)?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Moniammatillisen tuen lakiperustaa on vahvistettava sen tarpeenmukaisen toteuttamisen mahdollistamiseksi.

20. Onko asumisen tuen pykäläkokonaisuus (14-17 §) tarpeenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Asumisen valinnanmahdollisuuksia on edelleen lisättävä käytännön tasolla. Asumismuotoa / asuntoa pitää myöskin saada joustavasti vaihtaa elämäntilanteiden muuttuessa. Asumisen tuki ei saa estään muun tuen saamista.

21. Onko säännös vammaisten lapsen asumisesta kodin ulkopuolella tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Vammaisen lapsen asuminen kodin ulkopuolella tarvitsee lakipohjan vammaispalvelulakiin. Asumispalveluja tulee kehittää, jotta ne vastaavat lapsen tarpeisiin ja henkilöstöllä tulee olla riittävä osaaminen vammaisuuteen liittyen.

Asumisen maksut tulisi määräytyä lapsen tulojen ei vanhempien elatuskyvyn mukaisesti.

22. Onko lyhytaikaista huolenpitoa koskeva pykälä (18 §) sisällöltään tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Liikkumisen tulee tarvittaessa sisältyä tukeen.

Tukeen liittyvät osallisuuteen ja itsenäistymiseen liittyvät tavoitteet tulee huomioida eri tavoin asuvien lasten ja nuorten osalta, jotta ne yhdenvertaisesti täyttyvät. Jokaisella tulee olla oikeus lyhytaikaiseen huolenpitoon tarpeen mukaan, myös intervelliasumiseen.

Oppivelvollisuusikäiselle tulee tarpeen mukaan turvata oppilaitoksen aamu- ja iltapäivätoiminta lyhytaikaisena huolenpitoa. Tämä mahdollistaa myös vanhempien työssäkäynnin.

23. Onko päivätoiminnasta (19 §) tarkoituksenmukaista säätää vammaispalvelulaissa?

Kyllä

Perustele tarvittaessa kantasi

Päivätoiminta tulee myöntää tarpeenmukaisesti. Sen pitää olla joustavasti yhdistettävissä erilaisiin työhön liittyviin palveluihin tai työhön. Päivätoiminta henkilökohtaisena palveluna on kannatettava. Kuljetusten tulee sisältyä tukeen. Päivätoiminnassa tulee saada tarvittaessa tuetun päätöksenteon tukea.

24. Onko tarkoituksenmukaista, että työtoiminnasta ja työllistymistä tukevasta toiminnasta ei säädetä vammaispalveluissa, jos niistä säädetään sosiaalihuolto- tai muussa laissa?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Vammaiselle henkilölle pitää tarpeenmukaisesti järjestää työllistymiseen liittyvää toimintaa tai työtoimintaa, mutta myös tukea palkkatyöhön pääsyssä. Tämä täytyy olla säädetty vammaispalvelulaissa oikeutena, ei muussa lainsäädännössä harkinnanvaraisesti.

25. Onko liikkumisen tuen toteuttamistapoja tarpeellista monipuolistaa 22 §:ssä ehdotetulla tavalla?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Vammaisen ihmisen oma näkemys tulisi ottaa velvoittavammin huomioon. Joustavammat käytännöt ja toteutustapojen laajentaminen kannatettavaa.

26. Mikä on näkemyksenne liikkumisen tuen määrää (23 §) ja laajuutta (24 §) koskevista säännöksistä?

Vammaisen lapsen matkat tulee varhaiskasvatukseen sekä oppilaitoksiin järjestää joka tapauksessa liikkumisen tukena. Laitoksessa asuvan lapsen kotilomamatkojen tuki on kannatettavaa. Liikkumisen tuki tulisi järjestää siinä määrässä ja laajuudessa, että vammaisen henkilö voi toteuttaa omia valintojaan ja liikkua sinne, minne muutkin liikkuvat.

27. Onko taloudellista tukea koskeva pykälä (25 §) tarkoituksenmukainen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Taloudellisen tuen tulee olla riittävä, jotta tosiasiallinen yhdenvertaisuus ja osallisuus voisi toteutua. Myös omat valinnat tulee pystyä toteuttamaan, eikä olla riippuvainen muiden tekemistä valinnoista.

28. Vammaispalvelulaki käsitellään eduskunnassa syksyllä 2022. Tavoitteena on lain voimaantulo 1.1.2023. Siirtymäsäännöksillä on tarkoitus antaa hyvinvointialueille aikaa lain toimeenpanoon. Alkuvaiheessa päätösten muuttaminen uuden lain mukaisiksi vaatii paljon taloudellisia- ja henkilöstövoimavaroja. Tämän vuoksi uudet erityistä osallisuuden tukea ja tuettua päätöksentekoa koskevat säännökset tulevat voimaan vasta 1.1.2025.

Helpottavatko voimaantulo- ja siirtymäsäännökset (33 ja 34 §) lain toimeenpanoa?

Eivät

Perustele tarvittaessa kantasi

Lainmukaisilla palveluilla tulee säilyä lakipohja, jonka perusteella uuden lain mukaiset päivitykset voidaan tehdä siirtymäsäännösten puitteissa ja uusia päätöksiä voidaan tehdä voimassa olevaan lakiin perustuen kaikkien pykälien osalta.

Kehitysvammalaki

29. Vastaavatko kehitysvammalain (muutettuna) voimaan jäävät itsemääräämisoikeuden vahvistamista ja perusoikeuksien rajoittamista koskevat säännökset riittävästi väliaikaiseen sääntelyn tarpeeseen?

Kyllä pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

Vain väliaikaisesti, itsemääräämisoikeuksien osalta uuden lain tulisi valmistua mahdollisimman pian.

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista

30. Ovatko sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ehdotetut muutokset tarkoituksenmukaisia?

Eivät pääosin

Perustele tarvittaessa kantasi

-

31. Onko ehdotus vammaisen lapsen kodin ulkopuolisesta asumisesta perittävästä maksusta mielestäsi onnistunut?

Ei

Mikäli vastasit EI, miten säätäisit maksun perusteista?

lapsen omien tulojen perusteella

Esityksen vaikutukset

32. Antavatko esityksen arvioidut ihmisvaikutukset (vammaiset lapset ja aikuiset, iäkkäät henkilöt) oikean kuvan uudistuksen vaikutuksista?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Soveltamisalan vuoksi vammaisten ihmisten palvelujen myöntäminen hajautuu muiden lakien perusteella myönnettäviin palveluihin tai riittävien palvelujen puuttuminen heijastuu ei toivottuihin kehityssuuntiin, joita esityksessä ei ole arvioitu.

33. Onko arvio esityksen kustannus- ja henkilövaikutuksista mielestänne realistinen?

Ei

Perustele tarvittaessa kantasi

Esimerkiksi kustannusvaikutusten osalta esitykseen on kirjattu erilaisia tietopohjia verrattuna lain tarkoitukseen. Myöskään perustelutekstit ja mahdolliset vaikutukset eivät ole yhteneviä, jotta näitä voisi arvioida luotettavasti.

34. Muut vapaamuotoiset huomiot esityksestä.

Muutoksenhaku KHO tulisi olla mahdollinen ilman valituslupaa.

Gråsten Niina
Eijsveikeet, Pohjois-Savon ADHD-, Autismi- ja kielihäiriöyhdistys ry